

Hans-Werner Sinn ja Saksan basaaritalouden perikato

Jaakko Kiander

Tutkimusprofessori

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Hans-Werner Sinn ja
Saksan basaaritalouden
perikato

*Hans-Werner Sinn: Ist Deutschland
noch zu retten?, Econ-Verlag,
München 2003.*

Saksan taloudella menee huonosti: Saksan talouden kasvuvauhti on ollut muuta Eurooppaa hitaampi jo kymmenen vuoden ajan ja maan työttömyys on noussut ennätysmäisen korkeaksi. Saksan julkinen talous on ajautunut ongelmiin eikä se kykene täyttämään vakaussopimuksen ehtoja. Saksa onkin selvästi EU:n talouden sairas mies. Saksan vaisu kehitys on peittänyt monien tarkkailijoiden näkyvistä sen tosiseikan, että monet pienemmät EU-maat ovat pärjänneet kohtalaisen hyvin.

Saksalaiselle keskustelulle on tyypillistä pessimismi, kriisitietoisuus ja ankara itsekritiikki. Yksi tunnetuimmista ja parhaimmista saksalaisista itsekritiikin harjoittajista on Suomesakin usein vierailnut professori *Hans-Werner Sinn*. Hän on merkittävän baijerilaisen CESifo-tutkimuslaitoksen johtaja.

Sinn julkaisi syksyllä 2003 paksun Saksan kriisiä analysoivan teoksen ”*Ist Deutschland noch zu retten?*” (’onko Saksa vielä pelastettavissa?’). Teos on saksalaiseen tapaan paksu ja perinpohjainen. Silti siitä on otettu useita painoksia, jopa pokkariversio. Kirja sai myös vuo-

den 2004 Frankfurtin kirjamesuilla CORINE-taloustaloustutkimusalan kirjapalkinnon. Taloudellisen perikadon pohdinnalle on siten ollut kysyntää.

Sinn ei tunnetusti pidä kynttiläänsä vakana. Hän on hyvin näkyvä ja aktiivinen keskustelija. Hänen kolumnejaan on julkaistu myös suomeksi Taloussanomissa. Sinnin analyysiin Saksan tilanteesta on siten mahdollista perehtyä ilman magnum opuksen lukemista. Kirjassa hän kuitenkin esittää analyysinsä ja 64-koh- taisen (!) pelastusohjelmansa kaikkein kattavimmin.¹ Samalla hän myös tuo esiin joukon mahdollisia vasta-argumentteja ja hyvän kirjoitajan tavoin torjuu ne jo etukäteen.

Sinnin analyysi Saksan vaikeuksista

Mitä sitten Sinnin mukaan on Saksan kriisin taustalla? Sinn torjuu päättäväisesti ajatukset

¹ Toisaalta on myönnettävä, että Sinnin ohjelmassa on vähemmän kohtia kuin Lindbeckin komission ohjelmassa vuonna 1993 ja valtioneuvoston globalisaatiotyöryhmän raportissa vuonna 2004.

siitä, että kyseessä olisi ohimenevä joskin pitkittynyt suhdanneluonteinen kriisi tai pelkätään Saksan yhdistymisestä johtuva taloudellinen krapula. Sinnin mukaan kyseessä on vakava ja pysyvä rakenteellinen vääristymä, joka johtaa Saksan talouden ja yhteiskunnan turmioon ellei pian ryhdytä radikaaleihin uudistuksiin.

Sinn kiinnittää huomion Saksan ankaraan verotukseen, suuriin julkisiin menoihin ja alhaiseen syntyvyyteen. Onkin totta, että verotus on Saksassa ankaraa. Työn verokiila on Sinnin mukaan jopa 67 % – eli yli 10 %-yksikköä enemmän kuin Suomessa. Lisäksi julkiset menot ovat suuret. Niiden bkt-osuus on vajaa 50 %, mutta (kriisitietoisuuden lisäämiseksi?) Sinn esittää laskelman, jonka mukaan menojen osuus nettokansantuotteesta on 58 %.

Sinnin analyysi on osin thatcherilainen, osin myös meille suomalaisille tuttu. Hänen mukaansa Saksan talous ei kasva, koska työn hinta on liian korkea ja sosiaaliturva on liian hyvä. Korkea palkkataso, korkeat välilliset työvoimakustannukset ja lyhyt työaika ovat tuhonneet saksalaisyritysten kilpailukyvn. Hyvän sosiaaliturvan ansiosta työttömien ei tarvitse ottaa vastaan matalapalkkatöitä, mikä ylläpitää työttömyyttä ja muuttaa sen rakenteelliseksi. Lisäksi sosiaaliturva houkuttelee maahan liikaa maahanmuuttajia, mikä pahentaa ongelmia edelleen. Liiallista maahanmuuttoa lukuun ottamatta huolenaiheet ovat samanlaisia kuin suomalaisessakin keskustelussa esitetyt. Ulkopuolista tarkkailijaa tällainen analyysi voi tietysti hieman ihmetyttääkin, kun samaan aikaan Saksan (ja myös Suomen) vienti on kehittynyt hyvin.

Kilpailukykyongelmien ratkaisu edellyttää Sinnin mukaan niin sanottuja rakenteellisia uudistuksia. Niiden vaatiminen on varsin yleis-

tä – harva se päivä voimme lukea lehdistä pääkirjoituksia, joissa päättäjiä moititaan kyvyttömyydestä tehdä välttämättömiä joskin tarkemmin määrittelemättömiä rakenteellisia uudistuksia, jotka muuttaisivat taloutemme dynaamiseksi ja innovatiiviseksi. Vaikka monet puhuvat ja kirjoittavat rakenteista ja niiden uudistamisen tarpeesta, vain harva uskaltaa tai kykenee Sinnin tavoin sanomaan selvästi mitä tällaisilla vaatimuksilla tarkoitetaan.

Suomessa on tyypillistä, että kaikki uudistajat vannovat hyvinvointivaltion nimiin ja käytännössä hyväksyvät myös työmarkkinajärjestöjen aseman. Sinn on selvästi radikaalimpi, vaikka Saksakin on myös perinteinen konsensusyhteiskunta. Hän pitää välttämättömänä voimakkaan ay-liikkeen ja sitä tukevien instituutioiden (kuten työntekijöiden osallistumisjärjestelmien) nujertamista ja hyvinvointivaltion purkamista (sosiaaliedut toimivat magneettina, joka houkuttelee joutilaita maahanmuuttajia ja estää työttömien työllistymisen). Palkkataso on pakotettava nykyistä alemmas ja työehtoja on heikennettävä, jotta työllistyminen mahdollistuu. Joutilaisuutta subventoiva sosiaaliturva on uudistettava niukemmaksi ja työhön kannustavaksi. Verotusta pitää keventää nykyistä kannustavammaksi (Sinnin johtamalla Ifo-instituutilla on oma progressiivisuutta vähentävä veroreformiehdotus, nk. "ifo-Steuer") ja samalla julkisia menoja on leikattava. Toisin sanoen työmarkkinat on dereguloitava ja hyvinvointivaltio purettava.

Tällaista ohjelmaa voitaisiin hyvin kutsua sisäiseksi devalvaatioksi, koska sen lopullisena tavoitteena on kustannustason alentaminen ja siten kilpailukyvn parantaminen. Sinnin mukaan Saksa ei voi turvata saati lisätä työpaikkojaan ilman tällaista leikkausohjelmaa.

Basaaritalous

Saksassa on viime vuosina jo edettykin tähän suuntaan. Sinnin mielestä askeleet vain ovat olleet riittämättömiä. *Schröderin* hallitus on kasvattanut epäsuosiotaan toteuttamalla äänestäjien vieroksumia kannustavuutta parantavia uudistuksia, joita mm. *Hartzin* komissio on esittänyt. Lisäksi ammattiliitot ovat suostuneet hämmästyttävän niukkoihin tuloratkaisuihin ja jopa työajan pidennyksiin. Saavutettuja etuja on siis alettu purkaa. Näiden toimien tuloksena Saksan kilpailukyky suhteessa muihin Euroopan maihin on jo parantunut selvästi.

Parantuneen kilpailukyvyyn vuoksi Saksan vienti on kasvanut 2000-luvun alkuvuosina voimakkaasti. Saksan kauppaylijäämä ja vaihtotase ovat ennätyksellisen suuria. Vientitulojen kasvu ei ole kuitenkaan johtanut talouden kasvuun eikä työllisyyden paranemiseen. Tähän on syynä kotimaisen kysynnän stagnaatio; yritykset eivät investoi, kotitaloudet ovat huolestuneita tulevaisuudestaan ja säästävät.

Ulkopuolinen arvioitsija voisi pitää Saksan ongelmaa jo ratkaistuna, kun kilpailukyky näyttää olevan kunnossa. Sinnin mukaan viennin kasvu ei kuitenkaan todista mitään. Hänen mukaansa Saksa on nykyään *basaaritalous*: bruttomääräinen vienti on toki suurta, mutta se muodostuu suurelta osin välituotteiden tuonnista. Saksassa tuotteet pannaan kokoon ja niihin liimataan nimilaput, valmistus tapahtuu muualla halvemman kustannustason maisa. Sinn pitää tällaista kaupan ja tuotannon rakennetta perikadon merkinä ja vaatii siksi edelleen ponnekkaasti rajuja reformeja ja Saksan teollisen kilpailukyvyyn palauttamista.

Entä vaihtoehtoiset selitykset?

Sinnin vahvuutena on kyky voimakkaaseen näkemyksellisyyteen ja mutkikkaiden asioiden iskevään tiivistämiseen. Herkullisen basaaritalous-metaforan lanseeraus on hyvä esimerkki tästä. Vakuuttava esiintyminen ei kuitenkaan merkitse erehtymättömyyttä. Normaalista ekonomistinäkökulmasta katsottuna huolestumista basaaritaloudesta voi pitää liioiteltuna tai jopa virhearviona. Saksan teollisuus on hyvässä iskussa ja kilpailukyky on hyvä – miksi pitäisi murehtia sitä, että osa komponenteista valmistetaan muualla. Juuri tällaisesta työnjaostahan globalisaatiossa on kysymys. Korkean tuotavuuden maiden on keskityttävä korkeaa osaaamista vaativaan teollisuuteen. Maailman suurin basaaritaloushan on USA, joka tuottaa tavaransa muualla ja keskittyy kerman kuorintaan vahvojen tuotemerkkien ja strategisten omistusten avulla. Yhdysvalloilla on kroonisesti suuri tavarakaupan epätasapainosta johtuva vaihtotaseen vaje, jota kuitenkin on onnistuneesti paikattu ulkomailta saaduilla pääomatuilloilla ja palvelukaupalla. Yhdysvalloissakin on toki ekonomisteja ja industrialisteja, jotka Sinnin tapaan murehtivat teollisten työpaikkojen katoamista. Valtavirtanäkemyks on kuitenkin toisenlainen. Enimmäkseen Amerikan talous herättää ihailua. Teollisuuden heikkous on onnistuttu kompensoimaan palvelusektorin kasvulla. Tätä taustaa vasten Sinnin huoli saksalaisen teollisuustyön kohtalosta vaikuttaa globaalitalouden kontekstissa vanhakantaiselta ja merkantilistiselta ajattelulta.

Saksan kriisille voi myös löytää muitakin selityksiä kuin basaaritalouden ja liian korkeat palkat. Saksan lamahan ei johdu viennin heikkoudesta vaan kotimaisen kysynnän lamasta. Sen taustalla taas vaikuttavat pessimistiset odo-

tukset ja epävarmuus tulevasta, joiden vuoksi kotitaloudet säästävät entistä suuremman osan tuloistaan. Säästäminen on järkevää, koska usko tulojen kasvuun on hiipunut. Sitä on murentanut reaali-palkkojen lasku ja kasvava epäluottamus hyvinvointivaltion kykyyn suoriutua tulevista velvoitteistaan. Nämä muutokset ovat taas paradoksaalisesti seurausta toisaalta teollisuuden ja toisaalta Sinnin tapaisten asiantuntijoiden lietsomasta kriisitietoisuudesta, joka on osin itsensä toteuttavaa. Kuluttajien luottamuksen paraneminen voisi vapauttaa kotitaloussektorin suuret varat kulutukseen, mikä vuorostaan voisi käynnistää rakennusalan ja palvelusektorin investoinnit.

Näkemykselleen uskollisena Sinn tietysti torjuu tämänkaltaiset vasta-argumentit katteetomana toiveajatteluna. Hän korostaa kriisin vakavuutta ja julkisen talouden ongelmia. Onkin totta, että Saksa on todella pulassa väestön ikääntymisestä aiheutuvien menopaineiden vuoksi. Syntyvyys on Saksassa teollisuusmaiden alhaisimpia, eläkevastuisiin ei ole varauduttu juurikaan rahastoimalla ja lisäksi julkinen talous on raskaasti alijäämäinen – kaikki tosiseikkoja, joita Sinn kiitettävästi korostaa.

Silti teollisuuden investointien tavoittelu kilpailukykyä parantavien palkanalennusten, työajan pidennysten (Sinn ehdottaa 42 tunnin työviikkoa) ja sosiaaliturvaleikkausten kautta ei vaikuta kovin järkevältä eikä realistiselta. Kaikesta kriisitunnelmoinnista huolimatta Saksan teollisuussektori on selvästi suurempi kuin useimmissa muissa vastaavan tulotason maissa. Saksan ongelmat näyttävät piilevän muualla kuin teollisuudessa ja viennissä.

Sinn esittää Suomen esimerkkinä maasta,

joka on kriisin jälkeen selviytynyt hyvin. Sinn arvioi tämän johtuneen päättäväisestä reformien toteuttamisesta. Toisaalta hän ei problematisoi sitä seikkaa, että väitetyistä reformeista huolimatta Suomi ja muut Pohjoismaat ovat monilla mittareilla vielä saksalaisempia kuin Saksa, mutta näyttävät silti korkeine veroineen ja julkisine menoineen ja ay-liikkeineen menestyvän selvästi Saksaa paremmin. Sinnin ajama verouudistus on varmaan tarpeen Saksassa, missä tuloveroasteet ovat kohonneet huomattavan korkeiksi. Ihmetystä herättää kuitenkin se, ettei Sinn usko verouudistuksenkaan johtavan sellaisiin merkittäviin dynaamisiin vaikutuksiin, jotka pelastaisivat Saksan mallin. Jos kannustimien parantaminen toimisi niin kuin voisi kuvitella, pitäisi kaiketi parempien kannustimien johtaa korkeampaan työllisyyteen, syntyvyyteen, suurempaan veropohjaan ja tasapainoisempaan ikärakenteeseen, mikä vuorostaan turvaisi saksalaisen hyvinvointivaltion rahoituspuhjan. Sinniläisessä ajattelussa tällaista positiivista näkymää ei kuitenkaan ole. Hyvinvointivaltion säilyttäminen näet johtaa vain kasvavaan maahanmuuttajien määrään, joka heinäsiirkkalauman tavoin syö julkiset varat. Kyseessä on oikeastaan sovellus vanhasta Maltusin ajatuksesta: maahanmuuttajien lukumäärä kasvaa niin kauan kuin sosiaalimenot pystytään rahoittamaan. Hieman erikoista on se, että Sinn ei näe maahanmuuttajiin liittyvää työllisyyspotentiaalia, mitä esim. Yhdysvalloissa on onnistuttu hyödyntämään. Loppupäätelmäksi näyttäisi siten tulevan, että Saksan malli on joka tapauksessa purettava, koska siihen ei ole varaa ja koska edes verohelpotusten avulla ei ole löydettävissä riittävää kasvupotentiaalia. □